

Кузьменко В. В., Слюсаренко Н. В.*

ЗНАЙОМТЕСЬ З КОЛЕГОЮ: ПРОФЕСОР Т. К. ЗАВГОРОДНЯ

Знайомство з біографією доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Т. К. Завгородньої хочеться розпочати з того, що все її життя пройшло в Івано-Франківську, однак про цю жінку знають в усіх регіонах України і в багатьох інших країнах. Більш того, як висловилася одна з колежанок Тетяни Костянтинівни, її прізвище слугує своєрідною «візиткою» Прикарпатського університету в науково-педагогічних колах столиці.

Спробуємо розібратися як звичайна дівчинка, що народилася 18 січня 1949 року в м. Івано-Франківську в сім'ї робітників, закінчила з медаллю середню школу № 3 м. Івано-Франківська (1966) та з відзнакою фізико-математичний факультет Івано-Франківського державного педагогічного інституту (1970), стала високопрофесійним, відомим і знаним науковцем.

Відповідь на це запитання знайти досить легко, адже ще в дитинстві Тетяна проявила себе як цілеспрямована, принципова, послідовна, наполеглива, надзвичайно працьовита, творча особистість, яка завжди досягає поставленої мети й не зупиняється на досягнутому.

Свою мрію стати педагогом дівчина почала реалізовувати ще в студентські роки, коли без відриву від навчання працювала на посаді вчителя математики в рідній школі (з 1969).

Неординарну особистість, що має фундаментальні знання та принципovu громадську позицію, було неможливо не помітити. Тому вже через кілька років (у 1973) Тетяну Костянтинівну призначають заступником директора школи з навчально-виховної роботи. У 1975-1981 роках вона перебувала на виборчих посадах, у 1974-1981 – обиралася депутатом Івано-Франківської міської ради.

З 1981 року Т. К. Завгородня – викладач кафедри педагогіки Івано-Франківського державного педагогічного інституту. Наприкінці 1983 року закінчила аспірантуру Науково-дослідного інституту педагогіки Академії педагогічних наук України, а через кілька місяців (у 1984) захистила кандидатську дисертацію «Общественно-политическая деятельность как фактор формирования активной жизненной позиции старшеклассников» (науковий керівник – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник В. О. Білоусова). Учене звання доцента отримала в 1989 році.

Зазвичай жінка, яка стала кандидатом наук і доцентом, задовольняється цим, спокійно працює в якомусь вищій, прагне присвятити себе родині. Саме так намагалася вибудувати свій

* © Кузьменко В. В., Слюсаренко Н. В.

ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ

подавший життєвий шлях і Тетяна Костянтинівна, оскільки вважала, що докторами наук та професорами стають лише обранці долі.

До того ж життя підготувало їй випробування, які необхідно було весь час переборювати: помер чоловік; ще малі доньки Інна та Євгенія потребували постійної уваги; не вистачало грошей та ін.

У ті важкі часи (наприкінці 80-х років) Тетяна Костянтинівна зустріла Марка Веніаміновича Теплінського (1924-2012) – відомого науковця, літературознавця, доктора філологічних наук, професора, який став для неї спочатку другом, а потім і чоловіком. Вони одружилися 1 липня 1992 року та прожили разом до останніх днів життя Марка Веніаміновича. Усі ці роки в їхній оселі панували любов, щастя, сердечність, взаємоповага, співпраця, співтворчість.

З ініціативи чоловіка Т. К. Завгородня знову починає активний науковий пошук, результатом якого став захист у 2000 році докторської дисертації «Розвиток теорії і практики навчання в Галичині (1919-1939 роки)». Науковим консультантом її дослідження став професор Б. М. Ступарик. До речі, Тетяна Костянтинівна – перший доктор педагогічних наук серед українців, що виконала дисертацію під керівництвом Богдана Михайловича.

Після здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук уміння Тетяни Костянтинівни системно мислити, її постійне прагнення до пізнання, ерудиція, багатогранність наукових інтересів отримали практичне втілення в щоденній наполегливій праці. Результат не забарився. У 2002 році вона отримала вчене звання професора, у 2003 – після смерті професора Б. М. Ступарика – очолила кафедру історії педагогіки й продовжила започатковані ним справи, зокрема роботу наукової школи присвяченої вивченню проблем шкільництва Галичини (заснована в 1998).

Крім того, під керівництвом Т. К. Завгородньої створено кабінет-музей Б. М. Ступарика, у якому вміщено й матеріали про життєдіяльність М. Г. Стельмаховича, Р. П. Скульського, С. Д. Бабишина; проведено низку заходів із присвоєння кафедрі педагогіки імені Богдана Ступарика; започатковано традиційне проведення міжнародних педагогічних читань на пошану члена-кореспондента АПН України, доктора педагогічних наук, професора Богдана Ступарика (минулого року були вже четверті такі читання).

Кафедра плідно співпрацює з Інститутом історії педагогіки Вроцлавського університету (Польща), з Могілівським державним університетом імені А. А. Кулешова й Брестським університетом імені О. С. Пушкіна (Білорусь), багатьма вітчизняними вишами.

Сьогодні кафедра педагогіки імені Богдана Ступарика в науковому світі займає гідне місце. Професорсько-викладацький склад бере активну участь у наукових форумах, які прово-

ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ

дяться в Україні та за її межами, організує наукові конференції, семінари, симпозіуми, здійснює підготовку студентів до участі в олімпіадах та конкурсах. Лише за останні роки кафедра підготувала й опублікувала велику кількість монографічних досліджень, збірників документів і матеріалів, зібрань творів та ін. До найважливіших із них відносимо: «Система шкільництва в Галичині (кінець XIX – початок XX ст.)», «Педагогічні погляди та освітня діяльність Іванни Петрів (1892-1971 рр.)», «Навчально-виховна робота з обдарованою молоддю у вищих педагогічних закладах України (друга половина XX ст.)», «Українська педагогічна думка в іменах (Східна Галичина – українське зарубіжжя XX ст.)», «Світ педагогіки Східної Галичини й українського зарубіжжя XX століття: ідеї, афоризми, висловлювання», «Антологія педагогічної думки Східної Галичини та українського зарубіжжя XX століття» та ін.

Ці та інші праці побачили світ завдяки підтримці або безпосередній участі в процесі їх створення завідувачки кафедри – Тетяни Костянтинівни, яка живе наукою і своєю роботою.

Науковий доробок професора складають близько 300 праць з актуальних проблем теорії та історії виховання й навчання, історії дидактичної думки в Галичині, зокрема 14 монографій, 15 навчально-методичних посібників (2 з них отримали гриф МОН України). У тому числі монографії: «Дидактична думка в Галичині (1919-1939 роки)» (1998), «Підготовка вчителів для української народної школи Галичини (1919-1939 роки)» (1999), «Підвищення професійної кваліфікації вчителів Галичини (1919-1939 роки): дидактичний аспект» (1999), «Виховати творчого, працездатного і продуктивного громадянина (Педагогічна концепція Ярослава Кузьміва)» (2001), «Теорія і практика навчання в Галичині (1919-1939 роки)» (2007), «Зміст початкової освіти в українських школах на західноукраїнських землях (1919-1939 рр.)» (2011), «Теорія і практика учнівського самоуправління в гімназіях Галичини (початок XX ст. – 1939 р.)» (2011) та ін. Вийшли друком і вибрані праці професора Т. К. Завгородньої «Проблеми педагогіки: історія, сучасність, перспективи» (2008), що містять чимало фундаментальних наукових, науково-популярних і методичних праць, які є визначними для розвитку освіти й науки.

Як бачимо, незважаючи на тотальну завантаженість роботою завідувача кафедри, викладацькою діяльністю, Тетяна Костянтинівна приділяє неабияку увагу науковій роботі. Вона неодноразово була серед кращих викладачів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника за кількістю наукових здобутків, наприклад, в 2007-2008 навчальному році з-поміж понад 450 викладачів професорсько-викладацького складу вишу посіла перше місце.

Особливу сторінку життєдіяльності професора складає підготовка науково-педагогічних кадрів. Колись усе починалося з 8 аспірантів та здобувачів, у яких науковим керівником був

ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ

Б. М. Ступарик. Після його смерті Тетяна Костянтинівна допомогла цим здобувачам наукового ступеня стати кандидатами педагогічних наук. На сьогодні під її керівництвом захищено 25 кандидатських і 1 докторська дисертації. Тривають наукові дослідження 5 аспірантів і 2 здобувачів. Ще 5 осіб, які прагнуть здобути науковий ступінь доктора педагогічних наук, отримують у професора кваліфіковані консультації.

Тривалий час Т. К. Завгородня була головою спеціалізованої вченої ради К 20. 053. 01 у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (2002-2010), членом спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, а нині є членом спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка.

Вона є членом редколегій наукових часописів: Історико-педагогічний альманах (НАПН України, Київ), Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Науковий вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, фахові видання з педагогіки «Обрії» та «Джерела» (Івано-Франківськ), Науковий вісник Горлівського педагогічного інституту іноземних мов, Науковий вісник Львівського національного університету імені Івана Франка, «Краєзнавець» (Івано-Франківськ).

Тетяна Костянтинівна – Лауреат обласної педагогічної премії імені Мирослава Стельмаховича (2005), нагороджена Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України (2005), Почесним знаком «Відмінник освіти України» (2007).

Внесок Т. К. Завгородньої в розвиток вітчизняної освіти є вагомим. Це потужний науковець, з ім'ям якого значною мірою пов'язані педагогічна наука й освіта не лише Прикарпаття, а й усієї України. Зазначене підтверджують численні публікації про неї вміщені в таких виданнях, як от: Гаврилів Б. Вчені – краєзнавці Прикарпатського університету імені Василя Стефаника: бібліографічний довідник (2000); Арсенич П., Гаврилів Б., Ігорчак Ю. Краєзнавці Прикарпаття: довідник (XX ст.) (2002); Новітня історія України: Портрети сучасниць (2003); Хто є хто на Івано-Франківщині (2003); Учені Прикарпаття (2003); Наукова еліта Івано-Франківщини. Доктори наук, професори Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника: довідник (2007) та ін.

Ця доброзичлива, відкрита, надзвичайно чуйна, привітна, уважна жінка, мудрий і досвідчений педагог допомагає всім, хто прагне працювати, надає корисні та важливі поради. Для багатьох учених України доленосною стала зустріч із нею (в тому числі й для авторів цієї статті). Ми вдячні долі, що надала можливість працювати, зростати й удосконалюватись поруч із Тетяною Костянтинівною, оскільки, як писала Іванна Петрів, «маючи за собою такий авторитет, ми станули сильно на своїх позиціях».